

Received: 15.03.2021

Accepted: 19.05.2021

DOI: 10.34858/sstp.1.2021.009

Tymoteusz PETA

Pomeranian University in Słupsk

Student of Sociology

e-mail: alias-mezalians@wp.pl

ORCID: 0000-0003-4454-4766

Symptoms of Agression and Hate Speech on the Internet – the Analysis of Comments on Selected News Portals

Progressive development of the Internet causes discovering of new ways of using it, not only in the positive way. The opportunity of expressing your opinion, given for example on the news portals, is becoming a way of spreading hate speech and using aggression. This phenomenon is the subject of this article. The first part explains theoretical aspects of the problem – the definition of aggression and hate speech. Further I will show the methodology and the results of my research based on the analysis of the comments found in the comment section of chosen news portals – and categorizing them into following categories: personal attacks, entries racist and bias, political, sarcastic, religious, vulgar, violence-promoting.

Keywords: aggression, electronic aggression, hate speech, Internet, Internet users, news portals

Przejawy agresji i mowy nienawiści w Internecie – analiza komentarzy na wybranych stronach portali informacyjnych

Postępujący rozwój Internetu sprawia, że znajduje on coraz więcej, niekoniecznie pozytywnych, zastosowań. Możliwość wyrażenia swojej opinii, udostępniona między innymi na portalach informacyjnych, stała się okazją do szerzenia mowy nienawiści i stosowania agresji. Zjawisko to

stanowi przedmiot niniejszej pracy. Jej pierwsza część dotyczy teoretycznych aspektów problemu – czyli pojęcia agresji oraz mowy nienawiści. Następnie przedstawię metodologię oraz wyniki przeprowadzonych przeze mnie badań, polegających na przypisaniu komentarzy odnalezionych w sekcjach komentarzy wybranych portali informacyjnych do określonych kategorii: ataki personalne, wpisy rasistowskie oraz świadczące o uprzedzeniu, seksistowskie, polityczne, sarkastyczne, religijne, wulgarne, wpisy nawołujące do nienawiści.

Słowa kluczowe: agresja, agresja elektroniczna, mowa nienawiści, Internet, internauci, portale informacyjne

Wprowadzenie

Internet odgrywa dużą rolę w życiu człowieka. Obecnie życie większości ludzi, szczególnie młodzieży, toczy się równolegle w rzeczywistości realnej i wirtualnej (Bordolińska, 2017, s. 31). Internet, mimo iż jest medium stosunkowo nowym, w Polsce występującym od zaledwie trzydziestu lat, to ze względu na jego rozległość oraz mnogość stwarzanych okazji sprawił, że całkiem szybko odkryto jego zastosowania w celach innych niż wymiana informacji (Grudecki, 2017, s. 113). W ostatnim czasie Internet staje się areną nienawiści, na której walkę podejmują anonimowi gladiatorzy. Joanna Bator, autorka nagrodzona w 2013 roku prestiżową nagrodą Nike za powieść pt. „Ciemno, prawie noc”, w swoim dziele zastanawia się: „W sieci nie zapada noc. Słowa, które kiedyś wsiąkłyby w błoto, tu przybierają kształt trwałe jak folia i trwają uwiecznione w martwym blasku. Od dawna zastanawiam się, czy i w jakich okolicznościach to nieopierzone zło słów mogłoby przekształcić się w realną przemoc. Który z internautów ukrytych pod idiotycznymi pseudonimami pierwszy rzuciłby kamieniem? Który z nich zrobiłby to własnymi rękoma, własnym ciałem innemu ciału?” (Bator, 2019, s. 52). Pewne powiedzenie mówi: „W Internecie nic nie ginie”, stąd obraz ten utrwalany jest na znacznie dłuższy czas, niż miało to miejsce do tej pory.

Celem niniejszej publikacji jest analiza przejawów agresji oraz mowy nienawiści wśród internautów korzystających z portali informacyjnych grupy Wirtualnej Polski (WP).

Pojęcie agresji oraz mowy nienawiści

Agresja jest równie wiekowa, co sama ludzkość i nierozdzielnie z nią połączona. Pomimo tego pojęcie to jest trudne do jednoznacznego sklasyfikowania. Psycholog Elliot Aronson określił, że jest to zachowanie intencjonalne, mające na celu wyrządzenie komuś lub czemuś krzywdy lub przykrości (czyli w sferze zarówno czysto fizycznej, jak i psychicznej) (Aronson, 1999, s. 302–303). Definicja ta została rozszerzona przez Grażynę Poraj, która zauważa, że czynnik intencjonalności powstaje w wyniku doznawanych krzywd i przykrości, przebywania w stanie wzburzenia czy napięcia emocjonalnego. Narażenie osoby na takie czynniki sprawia, że chce ona dać im ujście poprzez właśnie zachowania agresywne, dokonywane na osobach trzecich (Poraj, 2003, s. 17).

Znacznie trudniejsze jest jednoznaczne określenie, czym dokładnie jest mowa nienawiści i granic pomiędzy nią a wolnością słowa. Jedną z rekomendacji Komitetu Ministrów Rady Europy definiuje ją jako wypowiedzi szerzące, propagujące i usprawiedliwiające wszelkie formy nienawiści: od rasowej, ksenofobii, przez antysemityzm i inne formy nietolerancji, po treści podważające pluralizm polityczny, bezpieczeństwo demokratyczne i spójność kulturową (Bilewicz i in., 2014, s. 8). Z racji swojej ogólności, toczony są niekiedy spory co do tego, czy dany wpis należy do mowy nienawiści bądź nie, jednakże ze względu na jego szerokie ramy to właśnie ta definicja jest przeze mnie uznawana za najbardziej trafną i przyjęta do dalszej analizy.

Ze względu na cel niniejszej publikacji, to na szczególną uwagę zasługuje agresja elektroniczna. Do cech wyróżniających agresję elektroniczną zalicza się: anonimowość, ciągłość oddziaływania, nieograniczoną lub tzw. niewidzialną publiczność, efekt kabiny pilota oraz łatwość atakowania nieznajomych ofiar (Pyżalski, 2010).

Powyzsze charakterystyki stanowią czynniki, które wpływają na powielanie się zachowań agresywnych w Internecie. Łatwość użytkowania i szybka dostępność publikowanych treści sprawiają, że agresja elektroniczna jest rozprzestrzeniana znacznie szybciej niż znana dotychczas agresja „tradycyjna”. Problem ten dotyczy nie tylko portali informacyjnych, omawianych w niniejszej pracy, lecz również wszelkich innych witryn, gdzie umożliwiona jest wymiana poglądów i opinii – zwłaszcza w sposób anonimowy, niewymagający logowania się. Jednocześnie takie formy stosowania agresji spotykają się z obojętnością oraz brakiem reakcji znacznie częściej, co w jeszcze większym stopniu wpływa na jej rozpowszechnianie (Leszczuk-Fiedukiewicz, 2019, s. 99).

Agresja elektroniczna może być równie destruktywna w skutkach poczynionych na zdrowiu oraz samopoczuciu psychicznym w równie wysokim stopniu jak agresja tradycyjna, występująca w bezpośrednich kontaktach personalnych. Zależnie od predyspozycji związanych z charakterem oraz temperamentem osoby, człowiek może różnie reagować na sytuacje stresowe i negatywne nastawienie społeczeństwa. Osoby doświadczające agresji elektronicznej mogą być narażone na występowanie depresji, obniżonego poczucia własnej wartości, potęgowanie chęci wycofywania się z życia społecznego (Walrave, Heirman, 2009, s. 4–6). W przypadku wszelkiego rodzaju mniejszości (narodowych, etnicznych, seksualnych itp.) nasilać to może podziały, wzajemną niechęć czy brak akceptacji dla odmienności, co w ogromny sposób rzutuje na współczesne społeczeństwa.

Warto także przytoczyć wyniki badań na temat mowy nienawiści przeprowadzonych w Polsce. Badania SW RESEARCH z 2015 roku wykazały, że ponad połowa internautów (53,4%) przynajmniej raz spotkała się z hejtem w sieci. Badania przeprowadzone rok wcześniej w ramach programu „Obywatele dla demokracji” wykazały zaś, że liczba ta jest znacznie wyższa i sięga aż 77%.

Polacy są jednak świadomi istniejącego problemu. Niemal trzy czwarte ankietowanych osób stwierdziło, że mowa nienawiści zdecydowanie jest zjawiskiem, z którym należy walczyć i o którym warto rozmawiać (Garwol, 2016, s. 306–308).

Problemy i opis badań

Zostały postawione następujące problemy badawcze:

Problem główny: Jak przejawia się agresja i mowa nienawiści wśród internautów korzystających z portali informacyjnych grupy WP?

Z powyższego problemu wyprowadzić można następujące problemy szczegółowe:

1. Jaka jest różnica częstotliwości występowania agresji internetowej wśród kobiet oraz mężczyzn?
2. Czy istnieje zależność pomiędzy anonimowością a występowaniem komentarzy agresywnych wśród internautów korzystających z portali informacyjnych grupy WP?
3. Jakie kategorie wiadomości są największymi katalizatorami występowania zachowań agresywnych wśród internautów korzystających z portali informacyjnych grupy WP?

Postawione powyżej pytania pozwalają na bardziej szczegółowe określenie ram prowadzonych przeze mnie badań internetowych.

Warto zaznaczyć, że portal Wirtualnej Polski został wybrany nieprzypadkowo. Jak wynika z szacunków platformy SimilarWeb, Wirtualna Polska może pochwalić się największą liczbą wizyt. Natomiast według fali badania Gemius/PBI za grudzień 2017 roku, WP jest drugim portalem informacyjnym według liczby użytkowników, ustępując tylko Onetowi:

- **Onet.pl** – 17 322 160 użytkowników, 321,33 mln wizyt (udział poczty w ruchu: 11,6%);
- **WP.pl** – 14 802 675 użytkowników, 321,93 mln wizyt (udział poczty w ruchu: 18,3%) (Dwornik, 2018).

Aby przeanalizować podejmowany problem, postanowiłem dokonać interpretacji treści dokumentów – czyli w tym wypadku wpisów z sekcji komentarzy z wiadomości odnajdywanych na stronach informacyjnych należących do grupy WP, czyli:

- Wiadomości.wp.pl
- Money.pl
- Polygamia.pl
- O2.pl
- Teleshows.wp.pl
- Portal.abczdrowie.pl
- Gwiazdy.wp.pl
- Sportowefakty.wp.pl
- Dobreprogramy.pl
- Dom.wp.pl
- Kobieta.wp.pl
- Pudelek.pl
- Turystyka.wp.pl
- Finanse.wp.pl
- Gadzetomania.pl

Odnosiłki do wyżej wymienionych witryn odnalezione zostały na głównej witrynie wp.pl, skupiającej najważniejsze wydarzenia z danego dnia w jednym miejscu. Na potrzeby przeprowadzenia badań każdego dnia, przez dwa tygodnie, wybierałem po trzy komentarze mogące zostać zakwalifikowane jako mowa nienawiści, z trzech wybranych wiadomości, dzielonych na poszczególne kategorie:

- Polityka
- Biznes i technologia
- Zdrowie i styl życia

- Gwiazdy
- Sport

Łącznie zebrałem 210 komentarzy – po 15 na każdy dzień badań (14.12.2020–27.12.2020 r.), które zostaną opisane i skategoryzowane¹.

Sposób kategoryzacji wpisów

Tak jak wcześniej wspomniano, wpisy zostaną przyporządkowane do następujących kategorii: ataki personalne, wpisy rasistowskie oraz świadczące o uprzedzeniu, seksistowskie, polityczne, sarkastyczne, religijne, wulgarne, wpisy nawołujące do nienawiści. Każdy z komentarzy, ze względu na swoją treść, mógł zostać dopasowany do dowolnej liczby kategorii. W tej części pracy zamierzam dookreślić, co każda kategoria oznacza i jakie wpisy mogą do niej trafić.

Ataki personalne oznaczają próby obrażania bądź zdyskredytowania innych osób – czy to określonych z imienia i nazwiska, czy szerzej anonimowych grup, np. wyborców określonej partii, mieszkańców danego rejonu itp. Kategoria ta w dużej części wpisów łączy się z innymi.

Wpisy rasistowskie oraz świadczące o uprzedzeniu poruszają kwestie nienawiści związanej z wszelkiego rodzaju odmiennością: kulturową, narodowościową, seksualną (głównie homofobia).

Wpisy seksistowskie oraz o podłożu seksualnym wiążą się z negatywnym postrzeganiem kobiet jako płci gorszej, a także postrzegania ich w kategorii uprzedmiotowionego obiektu seksualnego, co w dużym stopniu uderza w ich godność.

Wpisy polityczne odnoszą się do sfery polityki i ataku na osoby z nią związane. Często ich treść nie wynika z określonej wiadomości, pod którą się znajdują, lecz z chęci ataku na polityków.

Wpisy sarkastyczne stanowią interesującą grupę wpisów. Pewna forma agresji słownej kryje się tu bowiem pod płaszczykiem goryczy czy treści typowo prześmiewczych.

Wpisy o podłożu religijnym są zaś kontrowersyjnym pojmowaniem samej wiary. Wpisy zaliczane do tej kategorii stanowią bowiem pewną formę ataku na dane osoby bądź grupy, jednocześnie opierając się na paradygmatach religii chrześcijańskiej (ironicznie – religii pokoju).

---

¹ Badania zostały przeprowadzone na potrzeby pracy dyplomowej.

Kolejne są **wpisy wulgarne**. Tutaj jednak, ze względu na działalność administracji, która niekiedy co bardziej wulgarne wpisy usuwa, internauci starają się to obchodzić, np. nie kończąc słów („kur”, „k...”). Czytelnik jednak w raczej jednoznaczny sposób może się domyślić intencji autora, stąd wpisy, gdzie ta wulgarność została w taki sposób „pohamowana”, również zostały przeze mnie tutaj uwzględnione.

Na końcu znajdują się **wpisy nawołujące do nienawiści**. Do tej kategorii należą komentarze, które propagują np. czystki etniczne, publiczne lincze czy ataki na określone osoby.

Na potrzeby zachowania kultury i czystości ojczystego języka, ewentualnych wulgaryzmów nie będę przytaczać w ich pełnej formie – zamiast tego, ich część zostanie zastąpiona gwiazdkami – ***.

Pragnę jednocześnie zaznaczyć, że żadne przytaczane w dalszej części komentarze czy opinie nie odzwierciedlają prywatnych poglądów autora, a ich przywoływanie służy tylko i wyłącznie celom naukowym.

Komentarze (117)

Dzieci widzą i słyszą. #StopMowieNienawiści.

Rysunek 1. Komunikat pojawiający się przed każdą sekcją komentarzy pod każdym postem. Jak się okazuje, same prośby nie wystarczają

Agresja i mowa nienawiści w środowisku internetowym – analiza komentarzy portali informacyjnych WP

Podstawowym pytaniem nasuwającym się podczas czytania większości komentarzy jest: Kto takie rzeczy wypisuje? Pierwszym problemem szczegółowym, przyświecającym napisaniu pracy, było: Jaka jest różnica częstotliwości występowania agresji internetowej wśród kobiet oraz mężczyzn? Analiza tytułów („nicków”) nadawanych sobie przez samych komentujących pozwala również na odpowiedzenie na pytanie: Czy istnieje zależność pomiędzy anonimowością a występowaniem komentarzy agresywnych wśród internautów korzystających z portali informacyjnych grupy WP?

Przede wszystkim jednoznaczne określenie płci w wypadku wpisów internetowych jest bardzo trudne. Internauci podpisują się np. jako „Anonim”, „ja”, „uwaga na po”, „przestańcie o nim PISać!!!!”, „palma” czy „cień mgły”, więc czytelnik nie jest w stanie jednoznacznie określić, czy dana osoba jest kobietą, czy mężczyzną. Mimo tego, na łączną liczbę 210 wpisów, udało mi się określić, że z całą pewnością kobiecego autorstwa jest 67 wpisów, co daje około 32% całości. Reszta należy albo do mężczyzn, albo tożsamość autora jest niemożliwa do określenia. O płci żeńskiej świadczą tutaj przede wszystkim nicki typu: „EVA”, „góralka”, „Valerie”, „wiedząca” czy „emerytka”, a także czasowniki w rodzaju żeńskim („myślałam”, „czytałam” itp.). Pomimo pewnych trudności, uważam, że w mowie nienawiści prym mimo wszystko wiodą mężczyźni.

Jak już wspomniano, części internautów nie można nawet określić pod względem płci. W zdecydowany sposób wpływa to na anonimowość wygłaszanych przez nich poglądów. Nawet znając potencjalną ich płć, często nie jesteśmy w stanie powiedzieć nic więcej o tej osobie. Ile zaś osób zdecydowało się na podpisanie swoich komentarzy imieniem i nazwiskiem? Spośród całej grupy badawczej jest to zaledwie niecałe 2% (cztery osoby). Dodatkowe cztery zdecydowały się na podpisanie imieniem i pierwszą literą nazwiska, jednakże już taki zabieg sprawia, że pozostają one całkowicie anonimowe. Oczywiście osoby podpisujące się dla przykładu jako „Kaczynski” lub „Beata Skrzydło” ze względu na zbyt podobieństwo do istniejących osób życia publicznego do tego grona się nie zaliczają. Przypomina to psychologiczny efekt tłumu, który, nadając poszczególnym jednostkom anonimowość, sprawia, że są w znacznie szerszym stopniu gotowe naruszać normy społeczne i prawne. Internauci, pozostając nierozpoznawalni, są w stanie napisać więcej niż byliby skłonni przyznać w kontaktach osobowych, twarzą w twarz. W tym wypadku można więc stwierdzić, że anonimowość internautów oraz występowanie komentarzy agresywnych współwystępują ze sobą.

Warto poświęcić też chwilę uwagi tym podpisom, które są wysoce niestosowne. Niejednokrotnie bowiem użytkownicy portalu WP podpisują się, korzystając z takich określeń jak: „Wku****ny”, „WEŻ SIĘ KOBIEITO ZA MOPING”, „bez wazeliny”, „Kolejny geniusz na WP się produkuje.” czy „Erotoman”, które już same w sobie są pejoratywne i urągają kulturze wypowiedzi, a nawet godzą w poszczególne osoby. W połączeniu zaś z samymi treściami komentarzy, wyłania się tutaj obraz osób bardzo sfrustrowanych, pełnych goryczy, żalu oraz nienawiści.

Kategoryzacja wpisów

Jak już wspomniano, każdy z ponad dwustu wpisów mógł zostać przypisany do dowolnej liczby z siedmiu kategorii. Wyniki, zaokrąglone do pełnych wartości procentowych, prezentują się następująco:

- wpisy stanowiące bezpośredni atak personalny: 72% (151 wpisów);
- wpisy zakwalifikowane jako rasistowskie lub świadczące o uprzedzeniu: 7% (15 wpisów);
- wpisy seksistowskie i o podłożu seksualnym: 18% (38 wpisów);
- wpisy o charakterze politycznym: 38% (80 wpisów);
- wpisy sarkastyczne: 19% (40 wpisów);
- wpisy o podłożu religijnym: 5% (10 wpisów);
- wpisy cechujące się wulgarnością: 17% (36 wpisów);
- wpisy nawołujące do przemocy: 11% (24 wpisy).

Wpisy stanowiące atak na inne osoby bądź grupy społeczne stanowią zdecydowanie najszerszą grupę, w większości jednak łączą się z innymi kategoriami (np. wpisy wulgarne są dla przykładu w niemal całości atakami personalnymi):

„Jesteś debilem który patrzy w jedną stronę, stronę po” (<https://www.money.pl/gospodarka>, sekcja komentarzy, wpis użytkownika Antpia, pisownia oryginalna dostęp z dnia 14.12.2020),

„Tamia dz**ka” (<https://gwiazdy.wp.pl/>, sekcja komentarzy, wpis użytkownika Masakra, pisownia oryginalna, dostęp z dnia 19.12.2020),

„Żaloszna i bezsilna. Jak POKOmusza swo**cz z której się wywodzi” (<https://kobieta.wp.pl/>, sekcja komentarzy, wpis użytkownika rudy, pisownia oryginalna, dostęp z dnia 24.12.2020).

To tylko przykłady szerzonej każdego dnia nienawiści: często wobec zupełnie nieznanymi osób, oddalonych o setki bądź tysiące kilometrów.

Wpisów o nacechowaniu rasistowskim lub świadczących o wszelkiego rodzaju uprzedzeniach jest stosunkowo mało – niecałe 10%, co oczywiście nie świadczy o tolerancyjności Polaków. Tutaj pojawiały się wpisy takie jak:

„nie byndzie nam Niemiec na góry pluł” (<https://wiadomosci.wp.pl/>, sekcja komentarzy, wpis użytkownika góralka, pisownia oryginalna, dostęp z dnia 14.12.2020),

„To jest zbrodnia na Polskim narodzie, bo przybysze spod Palestyny juz czekaja na ziemie Polin” (<https://portal.abczdrowie.pl>, sekcja komentarzy, wpis użytkownika KIKI, pisownia oryginalna, dostęp z dnia 15.12.2020),

czy „Jeśli geje to nie są ludzie z zaburzeniem to ja jestem Królowa Elżbieta” (<https://www.pudelek.pl/>, sekcja komentarzy, wpis użytkownika Kolka, pisownia oryginalna, dostęp z dnia 15.12.2020).

Celem ataków są tu więc społeczności niemieckie, żydowskie, obcokrajowcy (w tym osoby z Bliskiego Wschodu) oraz osoby homoseksualne. Takie postawy, mimo iż w stosunku do całości nieliczne, mogą w znacznie negatywny sposób wpływać na opinię dotyczącą mniejszości, a także prowokować ich przedstawicieli do potęgowania uczucia wyalienowania, a w konsekwencji wycofywania się z życia społecznego.

Wpisy seksistowskie oraz o podłożu seksualnym godzą w osoby kobiet, sprowadzając je do roli pracowników domowych bądź obiektów pożądania seksualnego, poddanych bezpośrednio mężczyznom.

„Musi być dobra lodziara” (<https://teleshop.wp.pl/>, sekcja komentarzy, wpis użytkownika emeryt, dostęp z dnia 16.12.2020), „Podszkoliła się w efektywnym branżu między poślady i teraz wykorzystuje umiejętności w świecie mody” (<https://kobieta.wp.pl/>, sekcja komentarzy, wpis użytkownika Bubu, pisownia oryginalna, dostęp z dnia 17.12.2020) – to tylko nieliczne przykłady okrutnego postrzegania kobiet. Co ciekawe, tego rodzaju komentarze nie są kierowane w stosunku do mężczyzn. Spostrzeżenie to stanowić może argument świadczący o odmiennym, wysoce negatywnym obrazie płci żeńskiej w oczach mężczyzn. Taki krzywdzący brak szacunku powinien być jednak w stanowczy sposób piętnowany.

Powyższe spostrzeżenia potwierdzać mogą również najświeższe badania przeprowadzone przez Lenovo oraz Reach3 Insights, które wykazały, że aż 59% kobiet grających w gry online, ze względu na nieprzychylnie i nacechowane seksualnie komentarze, decyduje się ukrywać swoją prawdziwą płć w Internecie (<https://www.reach3insights.com>, dostęp z dnia 21.05.2021).

Warto jednak zaznaczyć, że podłoże seksualne nie musi jednocześnie wiązać się z seksizmem. Tematyka ta pojawiać się może również wśród wpisów o charakterze politycznym („Normalka. DYMANIE OD TYLU tylko krótszym penisem”, <https://www.money.pl/>, sekcja komentarzy, wpis użytkownika Marek, pisownia oryginalna, dostęp z dnia 15.12.2020), sarkastycznych („Dzisiaj się skrobie dzisiaj się skrobie bo tego bardzo chce. Po co kondoma po co kondoma skoro skrobie się” – <https://kobieta.wp.pl/>, sekcja komentarzy, wpis użytkownika Jola, dostęp z dnia 18.12.2020) czy ataków personalnych („Pęto dentysty obrobione... – <https://kobieta.wp.pl/>, sekcja komentarzy, wpis użytkownika Szczery, pisownia oryginalna, dostęp z dnia 20.12.2020).

Wpisy polityczne wskazują na skrajność wyrażanych przez Polaków poglądów, a skłonność do poruszania tego typu tematów wśród niemal 40% internautów wskazuje, że jest to bardzo angażujący i elektryzujący dział życia społecznego. Dominują tutaj przede wszystkim wytykanie braku kompetencji w prowadzeniu polityki państwowej oraz ataki na nielubiane osoby:

„Wolę tematykę porno, niż tych starych dziadów: Kaczyńskich, Tusków, Dudów...” (<https://www.dobreprogramy.pl/>, sekcja komentarzy, wpis użytkownika Anonim, pisownia oryginalna, dostęp z dnia 15.12.2020),

„(...) O boże czego nas pokarałeś takim prezydentem i rządem o boże mój boże oni są gorsi od komunistów boże zabierz ich z tąd” (<https://wiadomosci.wp.pl/>, sekcja komentarzy, wpis użytkownika Ja, pisownia oryginalna, dostęp z dnia 14.12.2020),

„To nie jest już Sejm to jest Guano” (<https://kobieta.wp.pl/>, sekcja komentarzy, wpis użytkownika Zły, pisownia oryginalna, dostęp z dnia 15.12.2020).

Kolejną grupą są wpisy sarkastyczne, mogące mieć różne konteksty. „Czuje do siebie wstręt, że przeczytałem cały ten artykuł” (<https://www.pudelek.pl/>, sekcja komentarzy, wpis użytkownika Żbik, pisownia oryginalna, dostęp z dnia 15.12.2020) – umieszczony pod artykułem o homoseksualistach wpis ma wydźwięk wysoce homofobiczny; „Popatrzcie jakiego pięknego stolca dzisiaj rano wyrzeźbiłam dzięki firmie @golonka flaki i inne przysmaki z P**dziknurowic Dolnych, szczerze polecam niezapomniane doznania” (<https://gwiazdy.wp.pl/>, sekcja komentarzy, wpis użytkownika Agusia, pisownia oryginalna, dostęp z dnia 15.12.2020) – komentarz odnaleziony pod artykułem na temat aktorki stanowi niebezpośredni atak na nią; „A moja żona chce żeby wprowadzić podatek od puszczenia bąków bo już nie może ze mną wytrzymać... absurd ??? Na razie... ekolodzy będą za!” (<https://finanse.wp.pl/>, sekcja komentarzy, wpis użytkownika Pan Prosiaczek, pisownia oryginalna, dostęp z dnia 16.12.2020) – tu zaś mamy do czynienia z atakiem na partię rządzącą i negację kwestii politycznych dotyczących wprowadzania nowych podatków. Poprzez sarkazm i ośmieszenie internauci wyrażają swoją dezaprobatę wobec określonych osób, sytuacji czy zjawisk.

Wpisy o charakterze religijnym są nieliczną grupą, lecz wyodrębnienie ich wydaje mi się znaczące. Tutaj odnaleźć można wpisy takie jak:

„(...) Widać że świat zmierza do końca i kara Boża jest coraz bliżej” (<https://kobieta.wp.pl/>, sekcja komentarzy, wpis użytkownika Normalny, pisownia oryginalna, dostęp z dnia 16.12.2020),

„Kain to musi być diabeł bo niemożliwe aby jeden zwykły człowiek zdołał wyrządzić aż tyle zła dzieląc naród na lepszy i gorszy sort!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!1” (<https://wiadomosci.wp.pl/>, sekcja komentarzy, wpis użytkownika Józefa 67+, pisownia oryginalna, dostęp z dnia 18.12.2020),

„To co się dzisiaj obserwuje zmierza do totalnego armagedonu. Pan Bóg poradził sobie z dinozaurami, poradzi sobie i ze zdegenerowanymi ludźmi” (<https://parenting.pl/>, sekcja komentarzy, wpis użytkownika ANTYGNIDA, pisownia oryginalna, dostęp z dnia 27.12.2020).

Ortodoksyjność religijna jest tu widoczna gołym okiem i służy atakowaniu osób, które w opinii internautów nie podporządkowują się doktrynom prawa religijnego. Wpisy odwrotne, krytykujące wszelkiego rodzaju inicjatywy kościelne oraz osoby duchowne materii religijnej nie poruszają, skupiając się bezpośrednio na określonych osobach – stąd zakwalifikowane zostały do kategorii „ataki personalne”.

Wpisy charakteryzujące się wulgarnością nie wymagają szerszego opisu. Zaskakuje za to ich stosunkowo mała liczba – około 17% całości. Mowa nienawiści nie oznacza więc potoku wulgaryzmów wylewających się z ekranu – co nie oznacza oczywiście, że te się nie pojawiają.

Ostatnią kategorią są wpisy nawołujące do nienawiści – i właśnie ta kategoria najbardziej przeraża. Treści tutaj poruszane są bowiem absolutnie nie do przyjęcia – nawołują albo do potępiania określonych osób, albo wręcz do stosowania przemocy, np. poprzez przeprowadzanie czystek ludnościowych.

„Będę rekomendował odstrzelenie Niedzielskiego” (<https://wiadomosci.wp.pl/>, sekcja komentarzy, wpis użytkownika Wkur***ny, pisownia oryginalna, dostęp z dnia 14.12.2020),

„Jak dużo jest zbrodni na tym świecie! Przydałby się Hitler i jego aksamitny gaz...” (<https://www.dobreprogramy.pl/>, sekcja komentarzy, wpis użytkownika Realia, pisownia oryginalna, dostęp z dnia 15.12.2020),

„szkoda że młodej kodomickiej k..wie połamiał tylko łapkę, bo trzeba było jeszcze dwie nóżki i obić ryja” (<https://kobieta.wp.pl/>, sekcja komentarzy, wpis użytkownika wituś, pisownia oryginalna, dostęp z dnia 16.12.2020) – to tylko niektóre z dwudziestu czterech analizowanych wpisów, stanowiących 10% wszystkich postów. Jest to wynik przerażający.

Aby odpowiedzieć na postawione na początku pracy pytanie – jakie kategorie wiadomości są największymi katalizatorami mowy nienawiści – należy spojrzeć na ogólną liczbę komentarzy pod artykułami z określonych grup. Największą liczbą wpisów cieszą się więc wiadomości z dziedziny „Tym żyje Polska” oraz „Gwiazdy”, czyli z życia politycznego oraz sfery tak zwanego czerwonego dywanu. Najmniejsza liczba negatywnych komentarzy znajduje się zaś pod artykułami z zakresu Styl Życia.

Wnioski

Powyższe ustalenia pozwalają stwierdzić, że internetowe portale informacyjne nie stanowią raczej ośrodka kulturalnej wymiany zdań. Powyżej przytoczone przykłady nie są oczywiście jedynymi przejawami agresji oraz mowy nienawiści wśród internautów, lecz stanowią pewną formę reprezentatywną, dającą ogólny obraz całości. Nie jest to jednak obraz pozytywny, a wpisy atakujące poszczególne osoby oraz grupy mogą stanowić źródło niepokonanych ilości stresu, smutku, złości i żalu. Wspomnieć należy również o współwystępowaniu anonimowości oraz komentarzy o nacechowaniu agresywnym wśród użytkowników wspomnianych portali, mogącym się wiązać również z syndromem zakazanego owocu – czyli chęcią robienia tego, co w realnych warunkach jest raczej niemożliwe.

Walczenie z mową nienawiści jest jednak możliwe. Przede wszystkim administratorzy powinni w bardziej restrykcyjny sposób moderować dyskusje, nie pozwalając na naruszanie praw innych użytkowników. Istnieją również programy uniemożliwiające dodawanie treści wulgarnych, które w pewien sposób mogłyby ograniczyć zalew agresywnych treści. Wreszcie umożliwienie dyskusji jedynie zalogowanym i potwierdzonym użytkownikom również mogłoby w ogromnym stopniu wpłynąć na polepszenie obecnej sytuacji.

Internet jest medium, w którym nigdy do końca nie wykluczymy zachowań dewiacyjnych. Zjawiska te można jednak niwelować – co zdecydowanie warte jest wysiłku, zwłaszcza że z komputera czy innych urządzeń z dostępem do Internetu korzysta coraz młodsza grupa populacji. Zmiany zaś można zacząć od samego siebie, dwa razy zastanawiając się, gdy wygłaszamy swoje opinie lub poglądy w sieci.

References

- Aronson, E. (1999). *Człowiek – istota społeczna*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Bator, J. (2019). *Ciemno, prawie noc*. Warszawa: Grupa Wydawnicza Foksal.
- Bilewicz, M., Marchlewska, M., Soral, W., Winiewski, M. (2014). *Mowa nienawiści. Raport z badań sondażowych*. Warszawa: Fundacja im. Stefana Batorego.
- Bordolińska, A. (2017). Internet jako nowa przestrzeń dla przestępstw z nienawiści. *Człowiek w Cyberprzestrzeni*, nr 2.
- Dwornik, B. (2018). Czytelnicy portali internetowych w Polsce. Analiza lojalności. *Reporterzy. Info*. Tygodnik internetowy, <https://reporterzy.info/3550,czytelnicy-portali-internetowych-w-polsce-analiza-lojalnosci.html> (19.12.2020).
- Garwol, K. (2016). Hejt w Internecie – analiza zjawiska. *Edukacja-Technika_Informatyka*, nr 4/18.

- Grudecki, M. (2017). Prawokarne konsekwencje hejtu internetowego. *Kultura-Media-Teologia*, nr 9.
- Leszczuk-Fiedziukiewicz, A. (2019). Czy hejt i mowa nienawiści staną się normą? Społeczne uwarunkowania zachowań dewiacyjnych w Internecie, *Media a świat wartości: pomiędzy wolnością słowa a mową nienawiści w dyskursie*. Białystok: Uniwersytet w Białymstoku.
- Poraj, G. (2003). Wybrane sposoby kontrolowania agresji dzieci i młodzieży. *Acta Universitatis Lodzianis, Folia Psychologica* nr 7.
- Pyżalski, J. (2010). *Polscy nauczyciele i uczniowie a agresja elektroniczna – zarys teoretyczny i najnowsze wyniki badań*. W: Jędrzejko M., Sarzała D. (red.). *Człowiek i uzależnienia*. Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztora. Pułtusk-Warszawa: Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR.
- Reach3 Insights' New Research Reveals 59% of Women Surveyed Use a Non-Gendered/Male Identity to Avoid Harassment While Gaming, <https://www.reach3insights.com/women-gaming-study> (21.05.2021).
- Walrave, M., Heirman, W. (2009). *Skutki cyberbullyingu – oskarżenie czy obrona technologii?* Uniwersytet w Antwerpii: Wydział Studiów nad Komunikacją, Belgia 2009.